

Шлях до Воскресіння

Вирок

Як тільки фарисеї довідалися про воскресіння Лазаря від свідків цієї події, Синедріон постановив знищити Ісуса. Чому? Відповідь на це питання слід шукати у тодішній складній соціальній і політичній ситуації, що склалася в Єрусалимі. Римляни не втручались у релігійні справи юдеїв, втомившись від нескінченної вервиги появ чудотворців-заворушників. Існувала ймовірність, що прихильники Ісуса проголосять його Царем Ізраїля супроти волі римського кесаря. Римські легіони одразу пішли б на повстанців. І почалося б велике нищення цілого народу і святого місця. Побоюючись такої перспективи, первосвященик Каяфа виголосив таке рішення: "Ліпше буде, коли один чоловік за народ помре, а не увесь люд загине". Ця фраза мала і поверхневий, тогочасний і глибинний зміст. Глибинного змісту тоді ще не осягнув ніхто.

Проте, нагоди до виконання постанови не було. Ісус відкрито ходив Єрусалимом, проповідував навіть у храмі. Його прихильників не меншало. Наближалась Пасха. Зростали найгірші побоювання фарисеїв, адже завжди на свята римський намісник подвоював нагляд, римська зала стояла вздовж храму, щоб численний зібраний люд не пробував бунтуватися. Кожної миті побоювання могли справдитись, тому треба було якнайшвидше діяти. Але як схопити того, хто цілий день перебуває між людьми? Дуже вчасно свою допомогу запропонував Юда Іскаріотський.

Юда

Євангелісти описують Юду, як злодія, користолюбця й лицеміра. Факт зради з метою одержання наживи важко заперечити, але... Для дослідників досі залишається загадкою дивна зміна Юдиної поведінки пару днів потому. Довідавшись, що Ісуса засуджено на смерть, зрадник жалкує, що продав невинного, повертає гроші первосвященикам і заподіює собі смерть. Жадібні до грошей люди так не поводитися. Напевно, існувала ще якась причина зради. Можливо, це була безмежна віра в можливість Ісуса і намагання спонукати його до активних дій, щоб прискорити прихід царства, про яке він так довго звіщав. Адже практично ніхто тоді не розумів, що царство Ісуса не від цього світу. Розпач Юди вказує не тільки на брак розуміння тієї істини. Зрадник не раз бачив, як Ісус прощав лихварям і повіям, чув Ісусів наказ прощати навіть сімдесят разів по сім, і, напевно, вірив, що міг би випросити прощення й для себе, але як випросити його у мертвого. Якби Юда вірив, що по кількох днях Ісус воскресне, то Євангелія, напевно, подавали б зовсім інший сюжет цієї історії. Можливо також, що Юда став жертвою якогось підступу. Здогадок є багато. Наскільки ці припущення близькі до правди – невідомо.

За зраду первосвященики призначили "тридцять срібників". Такою була середня вартість одного раба, що й записано в Законі. І саме це, очевидно, відображало ставлення фарисеїв та Синедріону до Ісуса.

Остання вечеря

Євангеліє від Марка містить детальніший опис приготування до останньої Ісусової Пасхи. І не дивно, адже, як стверджує давня традиція, остання вечеря відбулася саме в хаті Марії, матері Марка, де Учитель, зазвичай, перебував, коли приходив до Єрусалима. Ця оселя, ймовірно, була знищена разом із цілим Єрусалимом у 70-му чи 135-му роках, але, пам'ятаючи про особливості того місця, християни того часу при першій ліпшій нагоді збудували там невеликий храм, який був включений у четвертому столітті в більший храм, Святий Сіон. Згодом там став господарем один єгипетський султан, потім король Неаполя (він довірив храм францисканцям), а з шістнадцятого століття нові господарі перебудували храм на мечеть.

За звичаєм, раби перед вечерею вмивали ноги гостям, але цього разу, несподівано Ісус береться за таку роботу, щоб таким особистим прикладом навчити смирення своїх учнів. А під час вечері Ісус робить ще один незвичний жест, якого не передбачав традиційний обряд пасхальної вечері. Це те, що ввійшло у християнство, як Євхаристія (причастя). Вже чверть віку потому у листі Павла до християн Коринфу знаходимо згадку про дотримання такого обряду в спільнотах.

З Євхаристією пов'язане ще одне питання, яке, напевно, ніколи не матиме остаточного рішення. Дослідники досі сперечаються, чи брав участь у першій Євхаристії Юда Іскаріотський. Одні, опираючись на оповіді Матвія і Марка, стверджують, що спочатку зрадник вийшов, а вже потім Ісус встановив Євхаристію. Інші, покладаючись на виклад Луки, переконані, що Юда був присутнім на цьому обряді.

Молитва болю

По вечері Ісус з учнями пішов "на той бік Кедрон-поток, де був сад" Гетсиманський (на Оливній горі). Відійшовши на молитву, Він взяв з собою Петра, Якова та Івана. Вони були свідками того, як Учитель "почав жахатись і тривожитись". Втративши сили, Він впав долілиць і молився. Молився, як моляться приречені. Молився, бажаючи віддалити чашу призначених випробувань і водночас підкоряючи свою волю волі Отця. Молився, як сказано грецькою, в агонії – в найбільшій терпінні, страху і тривозі. А "піт Його став, мов каплі крові", про що пише Лука, який був лікарем і добре знав таке фізіологічне явище. Тієї тихої весняної ночі, коли ясно світив повний місяць, Ісус почувався особливо самотньо. Учні спали, не встаючи перед сном, позбавивши Його бодай найменшої підтримки і розради, а за кілька годин, як Він передбачав, вони повтікають з переляку і зречуться Його.

Поцілунок зради

Вирушаючи на захоплення Ісуса, "старші єврейського народу" заручилися підтримкою римлян. Це було нескладно. Для цього

достатньо було описати Ісуса, як змовника і підбурювача народу. Так разом з Юдою у сад увійшли первосвященики зі слугами, сторожа святині та загін римських воїнів з трибуном на чолі. Вони чекали на умовний знак від Юди. "Кого поцілую, той і є". В ті часи, а подекуди й нині, на сході учні з поваги цілували руки своїм вчителям, а друзі, як рівні, цілували одне одного в обличчя. Напевно, саме поцілунок поваги Юда й видав Ісуса. Чому в такий спосіб? Можливо, намагався зберегти хоч якусь пошану до Учителя, а чи побоювався відверто виставити себе зрадником перед апостолами.

Свідок проти себе

Близько другої ночі ув'язненого Ісуса привели в оселю первосвященика Ани, а трохи згодом до Каяфи, що мешкав поряд. Там відбувся допит. Тривав він якусь годину. Потім нічна сторожа мала досить часу, щоб знущаннями помститись ув'язненому за свою безсонну ніч. Тим часом улюблений учень Ісуса, Іван, провів Петра в палату первосвященика, де й збулися Ісусові слова про триразове Петрове зречення ще до других півнів.

На світанку почався релігійний суд. Бездоганна поведінка оскарженого, як і відсутність надійних свідків, ускладнювали справу. А вже тоді існував припис, який забороняв судити когось без, принаймні, двох свідків. Нарешті Каяфа, намагаючись довести ув'язненого до богохульства, запитав Ісуса: "Чи ти Христос, Син Божий?" Відповіді, яка містила слова "ви побачите Чоловічого Сина, який сидітиме праворуч Всемогутнього" було недостатньо для звинувачення у богохульстві, адже Ісус не вжив власного імені Бога, замінивши його назвою "Всемогутній", а ототожнення себе з Месією не становило злочину. Питання довелось повторити ще раз, але вже в іншій формі: "То, значить, ти Син Божий?". Ствердна відповідь зробила Ісуса свідком проти себе самого. Його давні вигадані провини вже не мали значення, вартості набули слова, які щойно злетіли з Його уст. За традиційним східним жестом обурення і болю (розривання одягу на собі) первосвященик приховав свою велику щирі радість. Релігійний суд закінчився смертним вирок, але для його виконання треба було отримати такий же вирок у римського намісника. Тут звинуваченням стала ствердна Ісусова відповідь на перше запитання Каяфи. Претенденти на Месію Ізраїля римлянам не потрібні.

Помилка Пилата

"Тож я його покараю і відпущу", – сказав Пилат, коли ні він, ні тетрарх Ірод Антипа, який тими днями був в Єрусалимі з нагоди Пасхи, не знайшли ніякої провини Ісуса. Римський намісник сподівався, що вигляд покараного римським бичуванням змінить рішення натовпу на милість. У римлян бичування майже завжди передувало розп'яттю, але деколи виступало, як окреме покарання, що заміняло смертний вирок. Воїни роздягали засудженого, прив'язували його до низького стовпа і бичували спеціальною нагайкою, до рукоятки якої були причеплені шкіряні паски зі шматками металу на кінцях (інколи це були гачки). Єврейське бичування було обмежене законом, натомість римське не мало жодних обмежень і залежало лише від настрою воїнів та витривалості засудженого до бичування. Оскільки таку особу, як правило, за людину не вважали, то з нею можна було робити все, що заманеться. Покарані майже завжди непритомніли, а нерідко й помирили від больового шоку. Бичування залишало глибокі сліди і перетворювало людину на страшну потвору, що сливала кров'ю. Таку потвору в терновому вінку та червоній мантії (після насмішок воїнів) побачив підкуплений натовп, очолюваний первосвящениками, і жажнувся, але не відмовився від свого присуду. Сподівання Пилата не виправдалися...

Хрест Ісуса

В ізраїльському народі за гріх богохульства, який приписували Ісусові, покаранням було побиття камінням. Проте, ще за піввіку до Ісуса, відколи Помпей Великий здобув Єрусалим і політично упорядкував Палестину, в єврейській звичаї увійшло розп'яття. До Давнього Риму цей вид покарання потрапив з Греції і Єгипту, де його розповсюдили фінікійці. Самі ж римляни дуже боялися розп'яття. Цицерон

не раз називав його "карою найжорстокішою і найчорнішою". Таким чином карали переважно рабів і лише за тяжкі злочини. Саме цього покарання Синедріон вимагав для Ісуса.

На той час існувало три форми хреста: Х-подібний, Т-подібний і чотирикінцевий, що нині є християнським символом, бо на ньому розп'яли Христа. Він складався з двох частин: вертикального стовпа (stipes) заввишки 4-5 метрів, що закопувався в землю, і горизонтальної поперечки (patibulum), яку засуджений ніс до місця страти і, яку вже з прив'язаним чи прибитим до неї тілом, долучали до стовпа. Майже посередині стовпа містився клин. На ньому розп'ятий міг ніби сидіти, щоб підтримуватись. Ця підпора була потрібна, щоб прибиті руки не розірвалися під тягарем тіла. Натомість, як стверджують археологи, підніжка для ніг, яке зображають художники, на стовпі не було. І для прибивання ніг використовували два цв'яхи, а не один, як це інколи малюють, адже в такій позиції було надто тяжко поставити одну ногу на другу.

Дорога до смерті

На засуджених до розп'яття чекав лише один сценарій. Різниць вин хіба що незначними деталями. Після бичувань до плечей засудженого прив'язували поперечку, а дорогою до місця страти перед ним несли табличку з написом злочину, за який його розп'яли. Інколи цю табличку вшали засудженому на шию. Засудженого вели чотири воїни і сотник, який мав засвідчити смерть розп'ятого. Із суду до місця страти засудженого завжди вели людними вулицями. Та й самі хрести з покараними вкопували на видноті, біля доріг за мурами міста, щоб якнайбільше люду могло побачити це жахливе видовище і проїнятися страхом перед порушенням закону. Мимовільні глядачі часто всіляко виявляли свою зневагу до засуджених: глузували, плювали на них, кидали в них камінням.

Безпосередньо перед стратою засуджених роздягали (одяг переважно ставав власністю воїнів, що виконували вирок), прибивали руки до поперечки, підносили на вже встановлений стовп, скріплюли хрест шнуром або цвяхами і вже тоді прибивали ноги. Хрест вкопували так, щоб ноги розп'ятого були приблизно на висоті людського зросту. З тієї миті розп'яття очікував на смерть. Він міг померти від кровотечі, від завданих при бичуванні ран, від холоду, гарячки, голоду чи спраги. Розп'яття помирав у страшних муках протягом двох-трьох днів. Часом воляки прискорювали його смерть, завдаючи йому смертельної рани списом. Після смерті усім розп'ятим розбивали голінки молотом. До царювання кесаря Августа трупи розп'ятих залишалися на хрестах аж до повного розкладу. Після Августа, померлих на хресті почали видавати для поховання родині чи друзям на їхні прохання.

На хресті

Дорога Ісуса до місця страти вирізняється хіба що тим, що за Ним йшли зацікавлені члени Синедріону, щоб переконатися у факті його страти і якнайповніше насолодитися триумфом над переможним ідейним супротивником. Справа, були й мимовільні помічники як Симон з Киринеї, і співчуваючі (група побожних жінок, які в Єрусалимі допомагали засудженим на смерть, даючи їм вина з миром, що вважалося знеболюючим напоєм).

Розп'яття закінчилось десь у полудень. Ісус швидко втрачав сили. І раптом "темрява настала по всім краю аж до години дев'ятої (третього дня)". Як саме це відбулося, євангелісти не розповідають. Зрозуміло лише, що це не могло бути сонячне затемнення, адже воно не стається при повному місяці, який тоді був.

Дещо пізніше Ісус сказав: "Спраглий я". Один з воїнів подав йому на губці напою, який римляни звали "оцтом" і часто тамували ним спрагу. Як стверджують дослідники, це був далеко не такий оцет, до якого звикли ми, і навіть, для певності, а оцтова матка певного роду, яка в наш час відома під назвою "індійський (чи морський) рис".

Кілька хвилин по тому Ісус помер. В той час в храмі роздерлася на дві частини завеса, яка служила символом неприступності і невидимості Бога, що перебував у "святая святих". Тепер вона стала зайвою. Затряслася також і земля. Один зі слідів того землетрусу дійшов до наших днів. Це тріщина в кам'яній брилі Голгофи, яку можна побачити в храмі Гробу Господнього. Дивне в ній те, що вона перетинає скелю поперек, а не поздовж, як це трапляється при землетрусах. Такі надприродні явища вразили не одну людину, що спостерігала за розп'яттям. Тому багато хто йшов з того місця "б'ючи себе в груди".

Як свідчить Євангеліє, Йосип з Ариматеї взяв дозвіл забрати тіло Ісуса і за звичаєм поховав його ще до заходу сонця. А первосвященики передбачливо подбали про військову сторожу, щоб учні Ісуса не вкрали тіла, і навіть, для певності, запечатали гріб своїми печатками. Але в неділю на світанку учні не знайшли Його в гробі. Ісуса не було поміж мертвими. Христос воскрес!

Рік 1933-й: чотири голоси проти одного...

"Я невинний у крові цього праведника!" – крикнув Пилат до натовпу. У відповідь долинуло: "Кров Його на нас і на наших дітях!" Напевно, у цьому вигуку не обійшлося без натхнення духовних провідників єврейського народу. Саме тих, які молились до свого єдиного Бога і вірили, що їхні слова почують. Чи не болячись, що той справедливий Бог почує і повністю сповнить ці слова? Хто зна? Але певний сумнів та острах скоєного, напевно, мандрував поколіннями. Нині вже немає Синедріону, що майже двадцять століть тому засудив Ісуса. Проте, у 1933-му році в Єрусалимі відбувся суд, який переглянув давній присуд. Суддями були п'ять визначних представників єврейського народу. Їхнє рішення (чотири голоси проти одного) – вирок Синедріону має бути скасований, бо "невинність оскарженого була доведена, а його засудження було однією з найстрашніших помилок в історії людства".

Ольга ПАДКОВСЬКА